

ROK XVI

2025

NUMER 4 (61)

POLSKI PROCES CYWILNY

K W A R T A L N I K

poświęcony zagadnieniom
wykładni i praktyce
prawa procesowego cywilnego

W numerze:

JOANNA BODIO

Zniesienie ubezwłasnowolnienia
w kontekście art. 12 KPN
i projektowanych zmian w prawie polskim

PIOTR STENKO

Czy przeciwnik procesowy może uiścić
opłatę sądową za stronę przeciwną?
Kilka uwag o przeciwdziałaniu
obstrukcji procesowej

JACEK MATUSZEWSKI

Pilnuj Szewcze kopyta. Słów kilka
o bibliofilskim wydaniu „Formuła
processus”

Wolters Kluwer

Indeks 27142X

ISSN 2082-1743

04

Cena 139 zł (w tym 8% VAT)

Za publikację naukową na łamach „Polskiego Procesu Cywilnego” Autor otrzymuje 70 pkt. (zgodnie z załącznikiem do komunikatu Ministra Nauki z 5.01.2024 r. w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych, wydanego na podstawie art. 267 ust. 3 ustawy z 20.07.2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U. z 2024 r. poz.1571).

Kwartalnik „Polski Proces Cywilny” jest ujęty w międzynarodowej bazie European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH+).

Kwartalnik „Polski Proces Cywilny” jest indeksowany w bazie Scopus (Elsevier).

Redaktor Naczelny

Karol Weitz

Zastępca Redaktora Naczelnego

Paweł Grzegorzcyk

Rada Programowa

Loïc Cadiet, Masahisa Deguchi, Tadeusz Ereciński, Aleš Galič, Małgorzata Gersdorf, Viktória Harsági, Burkhard Hess, Fernando Gascón Inchausti, Iryna Izarova, Jolanta Kren Kostkiewicz, Richard L. Marcus, Vytautas Nekrošius, Eduardo Oteiza, Jerzy Pisuliński, Marek Safjan, Elisabetta Silvestri, Maciej Szpunar

Komitety Redakcyjne

Katarzyna Gajda-Roszczyńska, Paweł Grzegorzcyk, Krystian Markiewicz, Andrzej Ołaś, Piotr Ryłski, Marcin Walasik, Karol Weitz, Bartosz Wołodkiewicz

Sekretarz Redakcji

Antoni Żukowski

Redaktor języka angielskiego

Aleksandra Matulewska

Wydawca

Towarzystwo Naukowe Procesualistów Cywilnych
ul. Grodzka 53, 31-001 Kraków
<http://www.czasopisma.wolterskluwer.pl/polski-proces-cywilny>

Wersją podstawową (referencyjną) czasopisma jest wersja papierowa.

© Copyright by Towarzystwo Naukowe Procesualistów Cywilnych

ISSN 2082-1743

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33, www.wolterskluwer.pl

Dyrektor Działu Publikacji Periodycznych:

Klaudia Szawłowska, klaudia.szawlowska@wolterskluwer.com

Sekretariat: czasopisma@wolterskluwer.pl

Sprzedaż i prenumerata:

Księgarnia internetowa Wolters Kluwer Polska www.Profinfo.pl – tel. +48 732 122 863
lub infolinia 801 044 545, e-mail: PL-prenumerata@wolterskluwer.com
Ruch – tel. 22 693 70 00 lub 801 800 803, Kolporter – tel. 801 40 40 44,
GLM – tel. +48 504 914 773, Garmond – tel. 22 837 30 08

POLSKI PROCES CYWILNY

ARTYKUŁY I STUDIA

Joanna Bodio
Zniesienie ubezwłasnowolnienia w kontekście art. 12 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych i projektowanych zmian w prawie polskim 535

Franciszek Koszelnik
Istota ewentualności roszczeń w procesie cywilnym – część 1 560

Andrzej Szmigiel
Kwalifikacja prawna jako element roszczenia procesowego 593

Agata Szafrńska-Rathee
Oczywiście bezzasadne powództwo z tytułu nieuczciwej konkurencji 616

Wojciech Bobik
Potrącenie wierzytelności a konieczność jej zgłoszenia w postępowaniu upadłościowym 649

NA MARGINESIE ORZECZNICTWA

Andrzej Wach
Status Panelu Dyscyplinarnego Drugiej Instancji przy Polskiej Agencji Antydopingowej jako sądu arbitrażowego i instancji apelacyjnej. Głos do postanowienia Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 19 czerwca 2024 r., VII AGa 208/24 664

ZAGADNIENIA PRAWNE

Andrzej Ołaś
Czy w wypadku bezzasadności roszczenia głównego sąd zobligowany jest do wydania wyroku częściowego przed rozstrzygnięciem o roszczeniu ewentualnym? 678

Piotr Stenko
Czy przeciwnik procesowy może uiścić opłatę sądową za stronę przeciwną? Kilka uwag o przeciwdziałaniu obstrukcji procesowej 692

RECENZJE

Jacek Matuszewski	
Pilnuj Szewcze kopyta. Słów kilka o bibliofilskim wydaniu „Formula processus” przygotowanym przez Sąd Najwyższy z okazji 500-lecia uchwalenia tej konstytucji przez polski sejm	701

POLISH CIVIL PROCEDURE

ARTICLES AND STUDIES

Joanna Bodio

Abolition of incapacitation in the context of Article 12 of the Convention
on the Rights of Persons with Disabilities and proposed amendments to Polish law ... 535

Franciszek Koszelnik

The essence of alternativity of claims in civil proceedings – part 1 560

Andrzej Szmigiel

Legal classification as an element of a procedural claim 593

Agata Szafrńska-Rathee

Clearly unfounded claim based on unfair competition 616

Wojciech Bobik

Set-off of a claim and the requirement to file that claim in bankruptcy proceedings 649

CASE LAW

Andrzej Wach

The status of the Second Instance Disciplinary Panel at the Polish Anti-Doping
Agency as an arbitration court and appellate instance. Commentary on the decision
of the Court of Appeal in Warsaw of 19 June 2024, VII AGa 208/24..... 664

LEGAL ISSUES

Andrzej Ołaś

Is the court obligated to issue a partial judgment before adjudicating an alternative
claim when the primary claim is unfounded? 678

Piotr Stenko

Can the opposing party pay the court fees for the other side? A few remarks
on counteracting obstruction of proceedings 692

REVIEWS

Jacek Matuszewski
Shoemaker, stick to your last. A few words on the bibliophile edition of Formula
processus prepared by the Supreme Court on the 500th anniversary of the adoption
of this Constitution by the Polish Sejm 701

Joanna Bodio

doktor habilitowany, profesor Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie,
Wydział Prawa i Administracji

<https://orcid.org/0000-0003-0428-7267>

Zniesienie ubezwłasnowolnienia w kontekście art. 12 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych i projektowanych zmian w prawie polskim

Słowa kluczowe: ubezwłasnowolnienie, zniesienie ubezwłasnowolnienia, osoba z niepełnosprawnością, zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych, zdolność procesowa, instrumenty wspieranego podejmowania decyzji, Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych

1. Wstęp

De lege lata w polskim systemie prawnym funkcjonują dwa rodzaje ubezwłasnowolnienia – całkowite (art. 13 Kodeksu cywilnego¹) i częściowe (art. 16 k.c.).

Ustawodawca, konstruując przesłanki ubezwłasnowolnienia odnoszące się do zaburzeń psychicznych, posłużył się metodą psychiatryczno-psychologiczną, wskazując na ścisłą więź przyczynowo-skutkową pomiędzy stanem psychicznym osoby, której dotyczy wniosek, a jej sferą wolitywno-emotywną (w wypadku ubezwłasnowolnienia całkowitego), oraz na związek między zaburzeniami psychicznymi osoby a potrzebą pomocy do prowadzenia jej spraw (w wypadku ubezwłasnowolnienia częściowego)².

Przesłanki orzeczenia obu rodzajów ubezwłasnowolnienia nie różnią się co do kategorii „zaburzeń psychicznych”, są natomiast odmienne co do zakresu wsparcia osób ubezwłasnowolnionych – całkowitego (jeżeli dana osoba nie jest w stanie kierować swoim postępowaniem) lub częściowego (jeżeli potrzebna jest jedynie pomoc do prowadzenia jej spraw).

¹ Ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2025 r. poz. 1071) – dalej k.c.

² Postanowienie SN z 26.01.2012 r., III CSK 169/11, OSNC 2012/7–8, poz. 97; S. Kotas-Turoboyska, *Postępowania sądowe dotyczące opieki nad osobą ubezwłasnowolnioną całkowicie*, Warszawa 2021, s. 20; J. Gudowski, *Ubezwłasnowolnienie – relikwiny czy przejaw prawnego obskurantyzmu?*, „Przegląd Sądowy” 2022/11–12, s. 22–40; A. Majer, *Instytucja ubezwłasnowolnienia – przyszłość i kierunki zmian*, „Rejent” 2025/2, s. 103.

W doktrynie wskazuje się na praktyczne trudności wywołane przez ustalenie tzw. nie-
możności kierowania swoim postępowaniem w odniesieniu do ubezwłasnowolnienia
całkowitego, która często mylona jest z nieczytalnością oraz uznawana za „niezdolność
do świadomego i racjonalnego kierowania swoim postępowaniem”. Przy określeniu za-
kresu „nieemożności kierowania swoim postępowaniem” należy wziąć pod uwagę analizę
procesów poznawczych konkretnej osoby, jej stanu emocjonalnego, dojrzałości społecz-
nej, zdolności zrozumienia sensu działania, przewidywania skutków, motywacji, ale także
poznanie nie tylko jej zachowania, lecz przede wszystkim zakresu spraw wymagających jej
decyzji³. Zdaniem Sądu Najwyższego w „kierowaniu” postępowaniem istotną rolę, obok
świadomości, odgrywa element woli, to, czy dana osoba jest w stanie dokonywać czynności
prawnych skierowanych na osiągnięcie zamierzonych skutków prawnych i z pełną świa-
domością tych skutków oraz ich znaczenia⁴.

Trudności wzbudza także przesłanka pomocy do prowadzenia spraw (majątkowych
i osobistych⁵). Zdaniem Sądu Najwyższego „prowadzenie spraw” obejmuje pomoc w pro-
wadzeniu spraw, a nie jednej sprawy, nawet jeśli wymagałoby to wielu działań⁶, oraz nie
tylko w podejmowaniu czynności prawnych, lecz także w załatwianiu czynności faktycz-
nych dotyczących danej osoby i w wykonywaniu obowiązków społecznych⁷. Muszą to
być sprawy osoby, której dotyczy ubezwłasnowolnienie, a nie innych osób⁸.

Ubezwłasnowolnienie całkowite i częściowe są oparte na zbieżnych, a w niektórych
aspektach – identycznych, przesłankach, jednak różnią się w sposób istotny celami i skut-
kami prawnymi⁹. Skutkiem orzeczenia ubezwłasnowolnienia całkowitego jest utrata
zdolności do czynności prawnych (art. 12 k.c.) i konieczność reprezentacji przez opiekuna
(chyba że ubezwłasnowolniony pozostaje jeszcze pod władzą rodzicielską), a częściowego
– ograniczenie zdolności do czynności prawnych (art. 15 k.c.) i konieczność reprezentacji
przez kuratora.

Właśnie te skutki dotyczące ograniczenia lub pozbawienia zdolności do czynności
prawnych zostały uznane za okoliczności sprzeczne z art. 12 Konwencji o prawach osób
niepełnosprawnych¹⁰. Ingerują one bowiem w sferę praw i wolności człowieka¹¹ oraz
w jego prawo do prywatności w kontekście autonomii decyzyjnej, czyli tego obszaru

³ Postanowienie SN z 20.11.1973 r., I CR 646/73, LEX nr 7340; M. Zima-Parjaszewska, *Artykuł 12 Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami a ubezwłasnowolnienie w Polsce*, „Studia Prawnicze” 2013/2, s. 82–83.

⁴ Postanowienie SN z 26.02.1971 r., I CR 659/70, LEX nr 6886.

⁵ S. Kotas-Turoboyska, *Postępowania...*, s. 5.

⁶ Orzeczenie SN z 6.07.1967 r., I CR 28/67, OSNPG 1968/5, poz. 27.

⁷ Postanowienie SN z 14.05.1973 r., I CR 207/73, LEX nr 7255

⁸ Postanowienie SN z 27.10.1976 r., II CR 387/76, LEX nr 7864; M. Zima-Parjaszewska, *Artykuł...*, s. 83–84.

⁹ Postanowienie SN z 26.01.2012 r., III CSK 169/11, OSNC 2012/7–8, poz. 97; J. Gudowski, *Ubezwłasnowolnienie...*, s. 22–40; A. Majer, *Instytucja...*, s. 114.

¹⁰ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku 13.12.2006 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 1169) – dalej KPN albo konwencja ONZ.

¹¹ S. Kotas-Turoboyska, *Postępowania...*, s. 20.

autonomicznych decyzji jednostki dotyczących jej zachowań i wypowiedzi, które pozwalają jej zachować własną tożsamość¹². Ponadto skutki ubezwłasnowolnienia pozbawiają osobę ubezwłasnowolnioną gwarancji uwzględniania jej woli i preferencji w prowadzeniu jej spraw¹³, są w znikomym stopniu dostosowane do sytuacji konkretnej osoby z niepełnosprawnością, mają charakter trwałe i nie podlegają okresowej weryfikacji przez niezależną i bezstronną władzę, lekceważąc tym samym wymagania proporcjonalności. Ubezwłasnowolnienie całkowite zasadniczo narusza więc autonomię osoby dotkniętej zaburzeniami psychicznymi, pozbawiając ją możliwości samodzielnego prowadzenia swoich spraw nawet w tym zakresie, w jakim bez przeszkód mogłaby to czynić¹⁴. Ubezwłasnowolnienie częściowe nie narusza wprawdzie istoty wolności i prywatności osoby ubezwłasnowolnionej, lecz w poważnym stopniu je ogranicza¹⁵.

Na tym tle polski system prawny jest oceniany jako niezbyt elastyczny, szczególnie w zakresie instytucji prowadzących do ingerencji w zdolność do czynności prawnych, oraz w odniesieniu do środków ochrony osób z zaburzeniami psychicznymi i intelektualnymi, prowadzących do umożliwienia ustanowienia przedstawiciela ustawowego (gdzie wybór ogranicza się jedynie do opiekuna lub kuratora, bez możliwości zastosowania rozwiązań pośrednich). Ponadto sąd nie ma żadnej możliwości dostosowania zakresu rozstrzygnięcia do okoliczności sprawy¹⁶, podczas gdy możliwości te gwarantują uregulowania międzynarodowe.

Na polu międzynarodowym kwestie związane z ochroną osób z niepełnosprawnością realizowane są głównie przez przywołaną już i ratyfikowaną przez Polskę Konwencję Organizacji Narodów Zjednoczonych o prawach osób niepełnosprawnych¹⁷. W uwagach do polskiego Sprawozdania dotyczącego środków podjętych w celu realizacji zobowiązań wynikających z Konwencji Komitet wezwał Polskę do uchylenia wszystkich dyskryminujących rozwiązań zawartych w Kodeksie cywilnym i innych aktach prawnych, umożliwiających pozbawienie zdolności do czynności prawnych osób z niepełnosprawnościami. Sformułowano również rekomendację tworzenia mechanizmów asystencyjnych, które respektują autonomię, wolę i preferencje tych osób¹⁸.

¹² M. Zima-Parjaszewska, *Artykuł...*, s. 88.

¹³ „Swobodę podejmowania aktów woli i wyboru” – tak: L. Wiśniewski, *Prawo a wolność człowieka. Pojęcie i konstrukcja prawna* [w:] *Podstawowe prawa jednostki i ich sądowa ochrona*, red. L. Wiśniewski, Warszawa 1997, s. 54 – podają za: M. Zima-Parjaszewska, *Artykuł...*, s. 88; P. Machnikowski, *Instytucja opieki nad pełnoletnim w pracach Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego w latach 2012–2015*, „Państwo i Prawo” 2019/4, s. 133–142.

¹⁴ P. Machnikowski, *Instytucja...*, s. 133–142.

¹⁵ M. Zima-Parjaszewska, *Artykuł...*, s. 92.

¹⁶ M. Domański, *Ubezwłasnowolnienie w prawie polskim a wybrane standardy międzynarodowej ochrony praw człowieka*, „Prawo w Działaniu” 2014/17, s. 24.

¹⁷ Co do podobnych zmian przygotowanych przez poprzednią Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego z lat 2012–2015 zob.: P. Machnikowski, *Instytucja...*, s. 133–142.

¹⁸ M. Domański, *Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych w interpretacji Komitetu do spraw praw osób niepełnosprawnych a podstawowe instytucje prawa cywilnego*, „Prawo w Działaniu” 2019/40, s. 148.

Przedstawione w projekcie ustawy z 9.09.2025 r. o instrumentach wspieranego podejmowania decyzji¹⁹ propozycje zmian w materialnym i procesowym prawie cywilnym, związane m.in. ze zniesieniem ubezwłasnowolnienia i wprowadzeniem instytucji „wspieranego podejmowania decyzji”, starają się wychodzić naprzeciw tym wyzwaniom. Kwestią wymagającą analizy jest to, czy projektowane mechanizmy wspieranego podejmowania decyzji w wystarczający sposób zapewniają właściwą ochronę prawną osobom potrzebującym wsparcia / wspieranym w kontekście art. 12 KPN. Osobą potrzebującą wsparcia jest, według art. 2 pkt 6 przywołanego projektu ustawy, osoba, która potrzebuje instrumentu wspieranego podejmowania decyzji w celu zapewnienia jej korzystania ze zdolności do czynności prawnych. Natomiast osobą wspieraną jest pełnoletnia osoba, która ma zawartą umowę asysty prawnej z asystentem prawnym lub dla której ustanowiono kuratora wspierającego lub kuratora reprezentującego, lub która ma umocowanego pełnomocnika rejestrowanego (art. 2 pkt 7 projektu nr UD-80).

2. Propozycje zmian a realizacja art. 12 KPN

2.1. Uwagi wprowadzające

Zaprojektowane zmiany w prawie cywilnym materialnym i procesowym oraz w prawie rodzinnym, związane ze zniesieniem ubezwłasnowolnienia i wprowadzeniem instrumentów „wspieranego podejmowania decyzji”, mają na celu dostosowanie prawa polskiego do standardów wyznaczanych przez art. 12 KPN²⁰, przyznających osobom z niepełnosprawnością zdolność prawną na zasadzie równości z innymi osobami we wszystkich aspektach życia (ust. 1 i 2) oraz odpowiednie środki wsparcia (ust. 3 i 4)²¹.

¹⁹ Projekt ustawy z 9.09.2025 r. o instrumentach wspieranego podejmowania decyzji (nr UD-80), <https://legislacja.gov.pl/docs//2/12392502/13100188/13100189/dokument739467.pdf> (dostęp: 21.10.2025 r.) – dalej projekt nr UD-80.

²⁰ Co do podobnych zmian przygotowanych przez poprzednią Komisję Kodyfikacyjną Prawa Cywilnego z lat 2012–2015 zob. P. Machnikowski, *Instytucja...*, s. 133–142.

²¹ Artykuł 12 KPN przewiduje, że Państwa Strony potwierdzają, iż osoby niepełnosprawne mają prawo do uznania ich za podmioty prawa (ust. 1); Państwa Strony uznają, że osoby niepełnosprawne mają zdolność prawną, na zasadzie równości z innymi osobami, we wszystkich aspektach życia (ust. 2); Państwa Strony podejmą odpowiednie środki w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do wsparcia, którego mogą potrzebować przy korzystaniu ze zdolności prawnej (ust. 3); Państwa Strony zagwarantują, że wszelkie środki związane z korzystaniem ze zdolności prawnej obejmować będą odpowiednie i skuteczne zabezpieczenia w celu zapobiegania nadużyciom, zgodnie z międzynarodowym prawem praw człowieka. Zabezpieczenia zapewnią, że środki związane z korzystaniem ze zdolności prawnej będą respektowały prawa, wolę i preferencje osoby, będą wolne od konfliktu interesów i bezprawnych nacisków, będą proporcjonalne i dostosowane do sytuacji danej osoby, będą stosowane przez możliwie najkrótszy czas i będą podlegały regularnemu przeglądowi przez właściwe niezależne i bezstronne władze lub organ sądowy. Zabezpieczenia powinny być proporcjonalne do stopnia, w jakim takie środki wpływają na prawa i interesy danej osoby (ust. 4). Polska ratyfikowała KPN, składając jednocześnie deklarację interpretacyjną do art. 12, która umożliwiła

Należy podkreślić, że polskie tłumaczenie art. 12 KPON posługuje się terminem „zdolność prawna”²², tymczasem angielskojęzyczne brzmienie tego artykułu wskazuje, iż Konwencja gwarantuje zarówno zdolność prawną (podmiotowość prawną), jak i zdolność do czynności prawnych (art. 12 ust. 2 KPON)²³. Jako że w konwencji ONZ jest mowa o „korzystaniu ze zdolności prawnej”, to słusznie w nauce uznaje się, że określenie to odnosi się nie tylko do płaszczyzny statycznej podmiotowości (obejmującej przysługiwanie praw), lecz także do płaszczyzny dynamicznej. Zamyśl tkwiący u podstaw unormowań konwencji ONZ lepiej odzwierciedla zatem określenie „zdolność w sferze prawa”, obejmujące zarówno zdolność prawną, jak i zdolność do czynności prawnych²⁴.

Maciej Domański słusznie zauważa, że konwencja ONZ jako zasadę przyjmuje pełną zdolność prawną (i do czynności prawnych) wszystkich osób z niepełnosprawnościami, a jej celem jest optymalizacja autonomii takich osób w podejmowaniu decyzji ich dotyczących. Priorytetem jest udzielenie takiego wsparcia osobom z niepełnosprawnościami, aby mogły korzystać, w jak najszerszym zakresie, ze swojej zdolności, dlatego jako standard i rozwiązanie preferowane uznaje ona instytucje oparte na modelu wsparcia. Rozwiązania ograniczające zdolność do czynności prawnych są dopuszczalne jedynie wyjątkowo i sub-

stosowanie przepisów krajowych dotyczących ubezwłasnowolnienia. Komitet ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami wezwał Polskę do uchylenia wszystkich dyskryminujących przepisów Kodeksu cywilnego i innych aktów prawnych zezwalających na pozbawienie osób z niepełnosprawnościami zdolności do czynności prawnych. Komitet zarekomendował również ustanowienie procedury zmierzającej do przywrócenia pełnej zdolności do czynności prawnych wszystkim osobom z niepełnosprawnościami i ustanowienie mechanizmów wspieranego podejmowania decyzji, które szanują ich autonomię, wolę i preferencje. Projektowane przepisy realizują dyspozycję art. 12 KPON oraz dostosowują przepisy do Zalecenia nr R(99)4 Komitetu Ministrów Rady Europy z 23.02.1999 r. w sprawie zasad dotyczących ochrony prawnej niepełnosprawnych osób dorosłych, stanowiąc zarazem realizację krajowej Strategii na rzecz Osób z Niepełnosprawnościami 2021–2030. Przewidziano w niej wprowadzenie w miejsce instytucji ubezwłasnowolnienia modelu wspieranego podejmowania decyzji, zapewniającego każdej osobie możliwość podejmowania decyzji we własnych sprawach w maksymalnym możliwym zakresie, z uwzględnieniem woli danej osoby – uzasadnienie projektu ustawy z 9.09.2025 r. o instrumentach wspieranego podejmowania decyzji (nr UD-80), <https://legislacja.gov.pl/docs/12/12392502/13100188/13100189/dokument739468.pdf> (dostęp: 21.10.2025 r.) – dalej uzasadnienie projektu nr UD-80.

²² Zdolność prawna w rozumieniu art. 12 ust. 2 KPON oznacza zdolność zarówno bierną, jak i czynną (obejmującą możliwość zawierania transakcji, a także tworzenia, zmieniania i zakończenia stosunku prawnego). Tak rozumianą (pełną) zdolność prawną mają wszystkie osoby niepełnosprawne, w tym osoby dotknięte niepełnosprawnością psychiczną oraz intelektualną – M. Domański, *Konwencja...*, s. 126.

²³ M. Zima-Parjaszewska, *Artykuł...*, s. 96; A. Błaszczak, *Treść normatywna art. 12 KPON – status prawny osób ubezwłasnowolnionych* [w:] *Prawa osób z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną w świetle międzynarodowych instrumentów ochrony praw człowieka*, red. D. Pudziańska, LEX 2014, cz. I, rozdz. 3; M. Domański, *Ubezwłasnowolnienie...*, s. 30.

²⁴ M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, *Instytucja ubezwłasnowolnienia w perspektywie unormowań Konstytucji RP oraz Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, tom XL, s. 152.

sydiarnie, gdy inne mniej „inwazyjne” środki okażą się nieskuteczne (ich stosowanie jest dopuszczalne, jeżeli spełniają wymagania określone w art. 12 ust. 4 KPON)²⁵.

Przyznanie osobom z niepełnosprawnościami zdolności do czynności prawnych zostało powiązane z obowiązkiem państwa zapewnienia dostępu do środków wsparcia w korzystaniu z niej²⁶. Pojęcie wsparcia nie zostało zdefiniowane w konwencji ONZ, ale uznaje się w doktrynie, że należy rozumieć je szeroko, co oznacza, iż powinno obejmować zarówno formalne, jak i nieformalne mechanizmy o zróżnicowanym typie i intensywności. Przykładowo osoby z niepełnosprawnościami mogą wybrać zaufaną osobę (osoby), która będzie asystowała (które będą asystowały) im w „wykonywaniu zdolności prawnej”, albo mogą skorzystać z innych form, takich jak „wsparcie środowiskowe”, adwokackie czy w zakresie porozumiewania się²⁷.

Artykuł 12 KPON wprowadza konkretne warunki, jakie muszą spełniać instytucje prawne, aby mogły zostać uznane za środki wsparcia w korzystaniu ze zdolności do czynności prawnej w świetle konwencji. Środki te powinny zapewnić: poszanowanie praw, woli i preferencji osoby z niepełnosprawnością, ochronę przed nadużyciami, ochronę przed konfliktem interesów, ochronę przed nieuzasadnionym wpływem. Powinny także być właściwe i efektywne, proporcjonalne i dostosowane do okoliczności, stosowane w możliwie krótkim czasie, poddawane regularnej rewizji przez kompetentny i bezstronny organ lub władzę sądowniczą²⁸.

Artykuł 12 KPON zobowiązuje zatem do wprowadzenia w Polsce tzw. wspieranego podejmowania decyzji jako alternatywy ubezwłasnowolnienia. Monika Zima-Parjaszewska wskazuje, że wspierane podejmowanie decyzji jest procesem podejmowania decyzji, który składa się z kilku etapów: „1. osoba musi zrozumieć dostępne informacje na dany temat; 2. musi również być w stanie ocenić skutki swoich działań; 3. na bazie informacji o sytuacji i skutkach ewentualnych decyzji musi być w stanie podjąć swobodną decyzję; 4. na koniec musi być w stanie przekazać swoją wolę innym, a więc swoją decyzję zakomunikować w zrozumiały dla innych sposób”²⁹. Na każdym z tych etapów, w zależności od potrzeb osoby z niepełnosprawnością, wsparcie jej procesu decyzyjnego może nastąpić różnymi sposobami (wsparcie osobowe, techniczne), które powinny doprowadzić do podjęcia konkretnej decyzji przez osobę z niepełnosprawnością, bez konieczności decydowania za nią i w jej imieniu. Wspierane podejmowanie decyzji zakłada, że każda osoba przytomna jest w stanie zrozumieć rzeczywistość, jeżeli zostanie jej ona zaprezentowana w odpowiedni, dopasowany do jej indywidualnych potrzeb sposób³⁰.

²⁵ Artykuł 12 KPON wskazuje, że „choroba umysłowa” ani inne dyskryminujące etykiety nie są zgodną z prawem podstawą nieuznawania zdolności prawnej (czynnej i biernej). Przepis ten nie pozwala, aby przypisywane albo realne deficyty w zakresie „zdolności umysłowej” były „używane” jako uzasadnienie odmowy zdolności prawnej – M. Domański, *Ubezwłasnowolnienie...*, s. 31, 33.

²⁶ M. Zima-Parjaszewska, *Artykuł...*, s. 96.

²⁷ M. Domański, *Ubezwłasnowolnienie...*, s. 34.

²⁸ M. Zima-Parjaszewska, *Artykuł...*, s. 96.

²⁹ M. Zima-Parjaszewska, *Artykuł...*, s. 100.

³⁰ M. Zima-Parjaszewska, *Artykuł...*, s. 100.

2.2. Zakres projektowanych zmian w kontekście art. 12 KPN

Projekt ustawy w celu dostosowania uregulowań polskich do art. 12 KPN przewiduje m.in.:

- 1) wprowadzenie instrumentów wspieranego podejmowania decyzji (mających na celu umożliwienie osobom pełnoletnim korzystanie ze zdolności do czynności prawnych w sposób zgodny z ich wolą, potrzebami, interesami, przy ustalaniu których uwzględnia się również wcześniej wyrażane poglądy) w postaci: kuratora reprezentującego, kuratora wspierającego, asystenta prawnego, pełnomocnika rejestrowanego (art. 1 i 2 projektu nr UD-80);
- 2) modyfikację przepisów Kodeksu cywilnego³¹ dotyczących zdolności do czynności prawnych poprzez zmianę treści art. 12, 15 k.c., uchylenie art. 13 k.c. i zastąpienie instytucji ubezwłasnowolnienia instrumentami wspieranego podejmowania decyzji poprzez wprowadzenie instytucji kuratora reprezentującego (projektowany art. 16 zm. brz. k.c.), kuratora wspierającego (projektowany art. 16¹ zm. brz. k.c.) oraz pełnomocnika rejestrowanego (projektowane art. 109¹⁰–109¹⁸ zm. brz. k.c.);
- 3) uchylenie w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym³² m.in. art. 181 i art. 183 k.r.o. (dotyczących kuratora dla osoby ubezwłasnowolnionej częściowo i osoby niepełnosprawnej);
- 4) zmianę przepisów Kodeksu postępowania cywilnego³³ dotyczących zdolności procesowej osoby pełnoletniej, dla której został ustanowiony kurator reprezentujący (projektowany art. 65 i 66 zm. brz. k.p.c.), zmianę art. 117 k.p.c. (poprzez ustanowienie pełnomocnika z urzędu – projektowany art. 117 § 7 i 8 zm. brz. k.p.c.) i art. 519¹ § 2 k.p.c. oraz uchylenie art. 600 k.p.c. (dotyczącego kurateli dla osób niepełnosprawnych) i przepisów Kodeksu postępowania cywilnego regulujących postępowanie w sprawach o ubezwłasnowolnienie (w części pierwszej w księdze drugiej w tytule II w dziale I uchyla się rozdział 2), a także wprowadzenie przepisów o pełnomocnictwie rejestrowanym (projektowane art. 543¹–543⁸ zm. brz. k.p.c.) oraz o postępowaniu w sprawach z zakresu kurateli dla osób pełnoletnich (przepisy ogólne – projektowane art. 605¹–605² zm. brz. k.p.c.; postępowanie w przedmiocie kurateli reprezentującej – projektowane art. 605³–605¹⁷ zm. brz. k.p.c.; ustanowienie doradcy tymczasowego – projektowane art. 605¹⁸–605¹⁹ zm. brz. k.p.c.; postępowanie w przedmiocie kurateli

³¹ Przepisy Kodeksu cywilnego w brzmieniu projektowanym przez ustawę z 9.09.2025 r. o instrumentach wspieranego podejmowania decyzji (nr UD-80), <https://legislacja.gov.pl/docs//2/12392502/13100188/13100189/dokument739467.pdf> (dostęp: 21.10.2025 r.) zostały w tekście oznaczone skrótem zm. brz. k.c.

³² Ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.) – dalej k.r.o.

³³ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 1568 ze zm.). Przepisy Kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu projektowanym przez ustawę z 9.09.2025 r. o instrumentach wspieranego podejmowania decyzji (nr UD-80), <https://legislacja.gov.pl/docs//2/12392502/13100188/13100189/dokument739467.pdf> (dostęp: 21.10.2025 r.) zostały w tekście oznaczone skrótem zm. brz. k.p.c.

- wspierającej – projektowane art. 605²⁰–605²⁵ zm. brz. k.p.c.), uchylenie art. 1106¹ k.p.c. (dotyczącego jurysdykcji krajowej w sprawach o ubezwłasnowolnienie);
- 5) zmianę przepisów Prawa o notariacie³⁴ poprzez dodanie w dziale II po rozdziale 3c rozdziału 3d dotyczącego pełnomocnictwa rejestrowanego (projektowany art. 95zm–art. 95zt);
 - 6) zmianę przepisów wielu innych ustaw³⁵.

2.3. Realizacja art. 12 ust. 1 i 2 KPN w kontekście projektowanych zmian

Realizacja ust. 1 i 2 art. 12 KPN, czyli uznanie osób potrzebujących wsparcia lub wspieranych za podmioty prawa (ust. 1) oraz przyznanie im zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych, na zasadzie równości z innymi osobami, we wszystkich aspektach życia (ust. 2) ma znaleźć odzwierciedlenie w przewidzianych w Kodeksie cywilnym i Kodeksie postępowania cywilnego zmianach dotyczących zniesienia możliwości pozbawiania osób dotkniętych zaburzeniami psychicznymi zdolności do czynności prawnych (projektowana zmiana art. 12 i 15 zm. brz. k.c.) i zdolności procesowej (projektowane art. 65 § 1¹ i art. 66 § 2 zm. brz. k.p.c.). W efekcie tego Kodeks cywilny będzie uzależniał zdolność do czynności prawnych osoby fizycznej wyłącznie od jej wieku, a osoba z zaburzeniami psychicznymi – jak zakładają projektodawcy – ma dysponować pełną zdolnością do czynności prawnych. W projektowanych zmianach Kodeksu postępowania cywilnego zdolność procesowa nie będzie już powiązana ze zdolnością do czynności prawnych. Osoba pełnoletnia, dla której ustanowi się kuratora reprezentującego, będzie miała zdolność procesową w sprawach wynikających z czynności, których może dokonywać samodzielnie, a w pozostałych sprawach – wobec braku zdolności procesowej – będzie mogła podejmować czynności procesowe tylko przez kuratora reprezentującego. W pozostałych sprawach kurator reprezentujący ma działać za osobę, dla której został ustanowiony, jeżeli sąd tak postanowi, mając na względzie dobro tej osoby, albo za zgodą tej osoby wyrażoną na piśmie lub ustnie do protokołu³⁶.

Projektowane rozwiązania realizują w pewnym zakresie zalecenie zapewnienia środków nieograniczających zdolności do czynności prawnych osoby poddanej kurateli, o których stanowi art. 12 ust. 2 KPN. Ponadto zapewniają one elastyczność, proporcjonalność i możliwość dostosowania rozwiązań do sytuacji konkretnej osoby, a więc mieszczą się w standardach wynikających z art. 12 ust. 3 KPN³⁷.

Powstaje jednak pytanie, czy projektowane rozwiązania zapewnią należyłą ochronę interesów osób z niepełnosprawnościami (np. z zaburzeniami psychicznymi) w kontekście ich zdolności do czynności prawnych i zdolności procesowej. *De lege lata* w prawie

³⁴ Ustawa z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. z 2024 r. poz. 1001 ze zm.).

³⁵ Przywołany projekt ustawy z 9.09.2025 r. o instrumentach wspieranego podejmowania decyzji (nr UD-80) przewiduje nowelizację ponad 100 ustaw.

³⁶ Uzasadnienie przywołanego projektu nr UD-80.

³⁷ M. Domański, *Analiza możliwości wprowadzenia instytucji pośredniej pomiędzy instytucją kuratora dla osoby niepełnosprawnej (art. 183 k.r.o.) a instytucją ubezwłasnowolnienia*, Warszawa 2022, s. 20.

cywilnym ograniczenie zdolności do czynności prawnych polega na ograniczeniu rodzaju czynności prawnych, których dana osoba może dokonywać³⁸. Marek Watrakiewicz różni pięć grup takich czynności:

- 1) czynności prawne, które osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych nie może dokonywać;
- 2) czynności prawne, które może dokonywać, ale za zgodą przedstawiciela ustawowego;
- 3) czynności prawne, które może dokonywać samodzielnie;
- 4) czynności prawne, które może dokonywać samodzielnie, ale po uzyskaniu określonego wieku;
- 5) czynności prawne, co do których ustawodawca nie rozstrzygnął, czy mogą być dokonywane przez osobę ograniczoną w zdolności do czynności prawnych³⁹.

Natomiast według twórców projektu osoba wspierana zawsze będzie miała pełną zdolność do czynności prawnych, przy czym w wyjątkowych sytuacjach czynności w jej imieniu będzie dokonywał kurator. Zdaniem projektodawców ustanowienie kuratora nie będzie prowadziło do pozbawienia ani ograniczenia zdolności do czynności prawnych osoby wspieranej, gdyż każda osoba fizyczna nabędzie pełną zdolność do czynności prawnych w chwili uzyskania pełnoletności i nie będzie mogła jej utracić na skutek żadnego późniejszego zdarzenia prawnego⁴⁰, niezależnie od jej stanu psychicznego i ustanowienia instrumentów wspieranego podejmowania decyzji.

Jednocześnie umowy zawarte przez osobę wspieraną, dla której ustanowiono kuratora reprezentującego, pozostaną bezskuteczne do czasu ich następczego potwierdzenia przez kuratora, o ile wynika to z zakresu jego działania określonego przez sąd (projektowany art. 18 § 1 zm. brz. k.c.) lub osobę wspieraną – po spełnieniu warunków z projektowanego art. 18 § 2¹ zm. brz. k.c.⁴¹ Natomiast jednostronne czynności prawne dokonane przez osobę wspieraną, która ma ustanowionego kuratora reprezentującego, będą nieważne, jeżeli czynność ta wynika z zakresu działania kuratora reprezentującego określonego przez sąd (projektowany art. 18¹ zm. brz. k.c.)⁴². W związku z tym należy postawić pytanie, czy rzeczywiście projektowane rozwiązania nie pozbawiają osób wspieranych pełnej zdolności do czynności prawnych. Skoro osoba wspierana ma mieć pełną zdolność do czynności prawnych (niezależnie od ustanowienia kuratora wspierającego), to dlaczego jej

³⁸ M. Pazdan [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz do artykułów 1–449*¹¹, t. 1, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2008, s. 99; J. Bodio, *Zdolność do czynności prawnych a zdolność procesowa – na wybranych przykładach w sprawach z zakresu prawa osobowego i rodzinnego*, „Studia Prawnicze” 2011/2, s. 142–143.

³⁹ M. Watrakiewicz, *Wiek a zdolność do czynności prawnych*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2003/3, s. 516.

⁴⁰ Uzasadnienie projektu nr UD-80.

⁴¹ Zgodnie z projektowanym art. 18 § 2¹ zm. brz. k.c.: Osoba wspierana może sama potwierdzić umowę po uchyleniu orzeczenia w przedmiocie ustanowienia kuratora reprezentującego bądź po upływie okresu, na jaki został ustanowiony bądź po zmianie orzeczenia o sposobie jej reprezentacji, w zakresie którego mieściła się potwierdzana umowa.

⁴² Uzasadnienie projektu nr UD-80. Zgodnie z projektowanym art. 18¹ zm. brz. k.c.: Nieważna jest jednostronna czynność prawna dokonana przez osobę ograniczoną w zdolności do czynności prawnych albo osobę wspieraną, dla której ustanowiono kuratora reprezentującego, o ile wynika to z zakresu jego działania, określonego przez sąd.

umowy będą musiały być potwierdzane przez kuratora, a jednostronne czynności prawne będą nieważne? Projektowany art. 18¹ zm. brz. k.c. jest ludzako podobny do obowiązujących art. 14 i art. 19 k.c. Czynność prawna dokonana przez osobę wspieraną, dla której zostanie ustanowiony kurator reprezentujący, tak samo jak (jednostronna) czynność prawna dokonana przez osobę, która nie ma zdolności do czynności prawnych, lub osobę ograniczoną w zdolności do czynności prawnych, ma być nieważna.

Podobnie projektowany art. 18 zm. brz. k.c. jest zbieżny z obowiązującym art. 18 § 1 k.c., zgodnie z którym ważność umowy, która została zawarta przez osobę ograniczoną w zdolności do czynności prawnych bez wymaganej zgody przedstawiciela ustawowego, zależy od potwierdzenia umowy przez tego przedstawiciela. *De lege ferenda* czynność prawna dokonana przez osobę wspieraną bez zgody kuratora reprezentującego będzie również dotknięta sankcją bezskuteczności zawieszoną do czasu jej potwierdzenia przez niego⁴³.

Także projektowany art. 20 zm. brz. k.c. w odniesieniu do osoby, dla której został ustanowiony kurator reprezentujący, odpowiada istniejącym regulacjom prawnym. Analogicznie – w obecnym stanie prawnym – osoby ubezwłasnowolnione częściowo mogą zawierać umowy w codziennych sprawach i samodzielnie podejmować inne działania prawne (jeżeli nie mają one charakteru zobowiązującego ani rozporządzającego). W pozostałym zakresie umowy zawierane przez ubezwłasnowolnionego częściowo dla swej ważności muszą być zatwierdzone przez jego przedstawiciela ustawowego (lub dokonywane za jego uprzednią zgodą). Wyjątkowo w zakresie powierzonych (przez przedstawiciela ustawowego) osobie częściowo ubezwłasnowolnionej przedmiotów majątkowych do swobodnego użytku ma ona w stosunku do nich pełną zdolność do czynności prawnych⁴⁴.

W zakresie zdolności do czynności prawnych osób, dla których ustanawia się kuratora reprezentującego, projektowane regulacje są niemalże kalką obowiązujących przepisów ograniczających lub pozbawiających osoby ubezwłasnowolnione zdolności do czynności prawnych. Wbrew zapewnieniom projektodawców – osoba wspierana, dla której zostanie ustanowiony kurator reprezentujący, utraci zatem zdolność do czynności prawnych w zakresie, w jakim kurator ten będzie ustanowiony. Bezpośrednim skutkiem ustanowienia kuratora reprezentującego, tak samo jak obecnie ubezwłasnowolnienia całkowitego, będzie pozbawienie osoby wspieranej zdolności do czynności prawnych.

Taki sam skutek zostanie osiągnięty w przypadku zdolności procesowej, co wprost wynika z projektowanych: art. 65 § 1¹ zm. brz. k.p.c.⁴⁵ i art. 66 § 2 i 4 zm. brz. k.p.c.⁴⁶

⁴³ A. Majer, *Instytucja...*, s. 132.

⁴⁴ M. Wielec, R. Szymczykiewicz, *Wielopłaszczyznowe skutki orzeczenia o ubezwłasnowolnieniu*, „Studia Prawnicze i Administracyjne” 2010/1, s. 127–128.

⁴⁵ Zgodnie z projektowanym art. 65 § 1¹ zm. brz. k.p.c.: Osoba pełnoletnia nie ma zdolności procesowej w zakresie, w jakim został ustanowiony kurator reprezentujący.

⁴⁶ Zgodnie z projektowanym art. 66 § 2 zm. brz. k.p.c.: Osoba pełnoletnia, dla której ustanowiono kuratora reprezentującego, może podejmować czynności procesowe tylko przez kuratora reprezentującego, o ile wynika to z zakresu jego działania, określonego przez sąd. Zgodnie z projektowanym art. 66 § 4 zm. brz. k.p.c.: Osoba, dla której został umocowany pełnomocnik rejestrowany, może podejmować czynności procesowe przez tego pełnomocnika.

W odróżnieniu od ograniczonej zdolności do czynności prawnych – ograniczona zdolność procesowa jest obecnie zdolnością do dokonywania wszystkich czynności procesowych, ale tylko w niektórych sprawach⁴⁷. *De lege lata* ograniczona zdolność procesowa nie ogranicza więc rodzajów dokonywanych czynności procesowych, ogranicza natomiast sprawy, w których dana osoba może dokonywać wszystkich czynności procesowych (takich jak np. wytaczanie powództw, wnoszenie wniosków wszczynających postępowanie nieprocesowe lub egzekucyjne czy wniosków dowodowych, wnoszenie zarzutów procesowych, zaskarżanie orzeczeń sądowych, składanie oświadczeń, udzielanie pełnomocnictwa procesowego⁴⁸). Sąd nie może więc przeprowadzać selekcji czynności procesowych dokonywanych przez osobę o ograniczonej zdolności procesowej. Kodeks postępowania cywilnego nie zna bowiem zdolności procesowej ograniczonej do pewnych tylko czynności procesowych ani nie przyznaje zdolności procesowej z wyłączeniem określonych czynności procesowych. Jednostkowe przepisy upoważniające do podjęcia konkretnych czynności procesowych (np. art. 560 § 1 k.p.c.) nie oznaczają przyznania ograniczonej do niej zdolności procesowej⁴⁹.

Natomiast osoba pozbawiona zdolności do czynności prawnych i zdolności procesowej nie może samodzielnie dokonywać czynności prawnych i czynności procesowych (poza pewnymi wyjątkami, np. w sprawach o ubezwłasnowolnienie). W obecnym stanie prawnym osoba pozbawiona zdolności procesowej może podejmować czynności procesowe wyłącznie przez przedstawiciela ustawowego / ustanowionego opiekuna. Dotyczy to wszystkich czynności procesowych, a więc nie tylko wytoczenia powództwa, lecz także wszelkich innych czynności w toku postępowania sądowego⁵⁰.

De lege ferenda rozwiązania zawarte w projektowanych przepisach Kodeksu postępowania cywilnego wyłączają zdolność procesową osoby wspieranej jedynie do zakresu i rodzaju spraw, co do których zostanie ustanowiony kurator reprezentujący. W pozostałych sprawach – jak wskazano w uzasadnieniu omawianego projektu – taka osoba będzie miała zdolność procesową⁵¹. W zależności od zakresu uprawnień kuratora reprezentującego osoba, dla której będzie on ustanowiony, będzie mogła nadal samodzielnie uczestniczyć w obrocie prawnym albo być z niego wyłączona. Wyłączenie zdolności procesowej nastąpi orzeczeniem sądu, który będzie określał zakres uprawnień kuratora reprezentującego. W związku z tym pojawia się pytanie, czy sąd, określając zakres zdolności procesowej – w odróżnieniu do obowiązujących rozwiązań – będzie mógł wskazywać nie tylko

⁴⁷ J. Bodio, *Zdolność...*, s. 145.

⁴⁸ M. Jędrzejewska, K. Weitz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze*, t. 1, red. T. Ereciński, Warszawa 2009, s. 242; M. Sychowicz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do art. 1–366*, t. 1, red. K. Piasecki, Warszawa 2010, s. 305; M. Sawczuk, *Zdolność procesowa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 1963, s. 35; J. Bodio, *Zdolność...*, s. 138.

⁴⁹ M. Sychowicz [w:] *Kodeks...*, red. K. Piasecki, s. 305.

⁵⁰ Postanowienie SN z 3.04.1981 r., IV CZ 38/81, LEX nr 5143.

⁵¹ Uzasadnienie projektu ustawy z 9.09.2025 r. o instrumentach wspieranego podejmowania decyzji (nr UD-80), <https://legislacja.gov.pl/docs/2/12392502/13100188/13100189/dokument739468.pdf> – dalej uzasadnienie projektu nr UD-80.

rodzaje spraw, w których osoba wspierana będzie reprezentowana przez kuratora reprezentującego, ale i rodzaje dokonywanych czynności procesowych? Takie rozwiązanie – dotychczas nieznanie procedurze cywilnej – zrównałoby (nie)możność dokonywania czynności prawnych z (nie)możliwością dokonywania czynności procesowych. Przeniesienie rozwiązań materialnoprawnych do Kodeksu postępowania cywilnego nasuwa pytania o praktyczne zastosowanie takiego konceptu, tzn.:

- 1) o sposób ustalania przez sąd zakresu wsparcia danej osoby, oceny stanu postrzegania lub oceniania przez nią rzeczywistości albo samodzielnego kierowania swoim postępowaniem, a także rodzajów spraw, przy prowadzeniu których potrzebne jest jej wsparcie (projektowany art. 605⁶ zm. brz. k.p.c.);
- 2) o sposób dokonywania przez sąd selekcji poszczególnych czynności procesowych dokonywanych przez kuratora reprezentującego i osobę wspieraną, czy np. taka osoba będzie uprawniona do wniesienia pozwu, ale już nie będzie mogła samodzielnie skarżyć orzeczenia?

Ustalenie, że jednostka nie jest w stanie kierować swoim postępowaniem, powinno obejmować analizę procesów poznawczych, stanu emocjonalnego, dojrzałości społecznej, zdolności zrozumienia sensu działania, przewidywania skutków, motywacji⁵², co wymaga specjalistycznej wiedzy o psychice człowieka, której sędzia zazwyczaj nie ma. W tym celu potrzebna będzie opinia specjalisty – biegłego lekarza psychiatry, neurologa, biegłego innej specjalności bądź psychologa (projektowany art. 605⁷ zm. brz. k.p.c.). Trudno jednak oczekiwać od biegłego lekarza czy psychologa znajomości prawa i rodzajów dokonywanych przez osobę wspieraną czynności procesowych. Selekcja spraw i podział czynności procesowych dokonywanych przez osobę wspierającą i wspieraną będzie zatem leżała w gestii sądu. Zgodnie bowiem z projektowanym art. 66 § 2 i 3 zm. brz. k.p.c. to sąd ustala zakres działania kuratora reprezentującego, *a contrario* – również zakres działania kuranda (w jakim nie reprezentuje go kurator). Na sąd zostanie zatem nałożony *ad casum* ciężar decyzji w zakresie pozbawienia osoby wspieranej zdolności procesowej.

2.4. Realizacja art. 12 ust. 3 KPN w kontekście projektowanych zmian

Realizacja ust. 3 art. 12 KPN, czyli stworzenie odpowiednich środków w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnością dostępu do wsparcia, którego mogą potrzebować przy korzystaniu ze zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych (ust. 3), ma znaleźć odzwierciedlenie w projektowanych przepisach, które wprowadzają do systemu prawa nowe rozwiązania oparte na zastąpieniu ubezwłasnowolnienia modelem wspieranego podejmowania decyzji. Projektowane rozwiązania mają realizować międzynarodowe standardy w zakresie ochrony osób z niepełnosprawnościami poprzez zapewnienie faktycznego wsparcia osobom potrzebującym pomocy w prowadzeniu ich spraw oraz właściwej reprezentacji (jeśli w pewnym zakresie osoba ta nie jest w stanie postrzegać i oceniać

⁵² M. Zima-Parjaszewska, *Artykuł 12...*, s. 79.